

פרק חמישי

מיתוג ערכים בפיקוד ולחימה בתנאי לחץ:
הערכים המסייעים להביא לניצחון בקרב –
מלקחי מלחמת יום הכיפורים של אלוף (מיל')
יצחק בריק

אל"ם (מיל') ד"ר גיורא סגל, מפקד המעבדה התפיסתית
באמ"ץ תוה"ד

הקדמה

אחרי מלחמת ששת הימים נוצר שילוב נסיבות, בהסתמך על כוח ההרתעה של צה"ל, שהביא לחשיבה כי לא צפויה מתקפה מצרית בחצי האי סיני. ההנחה הייתה שכוח מצרי משמעותי לא יוכל לעבור בבת אחת את תעלת סואץ העמוקה והרחבה. זאת, מאחר שלצה"ל יש כוח צבאי של כמה מאות טנקים המוצב בצד הישראלי של התעלה ויכול לבלום מתקפה בקנה מידה בינוני, ובנוסף לכך לישראל יש עליונות אווירית.

הנחה זו התמוטטה בשתיים בצהריים ביום הכיפורים, 6 באוקטובר 1973, כאשר מטוסי קרב חלפו מעל קיבוצו של סגן יצחק בריק בדרכם דרומה לסיני. באותה השעה פתחו צבאות

מצרים וסוריה במלחמה מתואמת כנגד מדינת ישראל. מציאות הלחימה של כוחות צה"ל ב־6 וב־7 באוקטובר הייתה של קרבות עקובים מדם, של הפתעה, כאוס ומהלומה על תודעת המפקדים בכל רמות הפעולה. יוזמת התקפה, שנבלמה ונשחקה בגופם של לוחמים ומפקדים ברמת הגולן ובסיני, הובילה בסופו של 8 באוקטובר לתחילתו של שינוי. באותו היום, בעשר בבוקר, הסתער גדוד 113 לעבר גשר הפירדאן בסיני. "לפחות אנחנו לא ראשונים בפעם הזו", אמר לעצמו סגן יצחק בריק, ואז הוא מתאר: "אש תופת, היום הפך ללילה, ליקוי חמה ברגע, אש ותמרות עשן" – מצב לחץ קיצוני, המאפיין את עולמם של מפקדים בקרב.

גם במפקדות הראשיות הייתה הפתעה. חוסר הידע על המתרחש בחזית יצר מצבי לחץ וקשיים בקבלת החלטות. ההחלטה לעבור למתקפת נגד ב־8 באוקטובר חייבה כושר פיקוד ואיתנות תחת לחץ. רב־אלוף דוד אלעזר ז"ל, רמטכ"ל צה"ל במלחמת יום הכיפורים, הפגין איתנות נדירה בפיקודו על הצבא. את ההחלטות העיקריות הוא קיבל בתנאי אי־ודאות מהקשים שצה"ל ידע.

יישום פיקוד והפגנת איתנות תחת לחץ, מהרמה הטקטית ועד לרמה האסטרטגית, הינם הכרח ברגעים של אובדן שיווי משקל מבצעי. התנהגות זו של מפקדים, לוחמים וקציני מטה נכונה לכל הרמות – מרמת הקרב הטקטי בשדה הקרב ועד לרמה האופרטיבית והאסטרטגית במפקדות הפעלת הכוח. האנשים הם העושים את מעשה המלחמה, ולפיכך יכולת הפיקוד והאיתנות שלהם תחת לחץ תהיה תמיד קריטית לתפקודן של מערכות צבאיות. הדבר נכון באותה מידה בתקופות שבין מלחמות ובלחימה בטרור. גם

בעולם עבודת המטה בבניין הכוח נדרשים המפקדים וקציני המטה לאותה תכונה, לעיתים תוך תשלום מחירים אישיים.

חיים לסקוב, הרמטכ"ל החמישי של צה"ל, קבע כי אומץ לב אזרחי הוא תכונה חיונית לקצונה, שפן גם בו דרושות איתנות ויכולת פיקוד בתנאי לחץ. לעיתים, דווקא מפקדים עזי נפש בשדה הקרב נכשלים בהפגנת איתנות ואומץ לב אזרחי במהלך התקופות שבין המלחמות.

לימוד התנהגות המפקדים והלוחמים בקרבות גרוד 113, באמצעות סיפורו של אלוף (מיל') יצחק בריק וניסיון הפיקוד שלו בקרבות מלחמת יום הכיפורים, מאפשר מבט ישיר ובלתי אמצעי על התכונה הבסיסית של פיקוד ואיתנות תחת לחץ.

גרוד טנקים 113 לחם בחוד החנית של אוגדה משורינית 162 בגבול הדרומי, בקרבות לבלימת התקדמותו של הכוח המצרי. הגרוד לקח חלק בהתקפה משני צידי התעלה ואף הגיע לעיר סואץ, שם השתתף בכיתור הארמיה השלישית ובהכרעת המערכה הצבאית.

הגרוד החליף במהלך המלחמה שלושה מג"דים: אסף יגורי, מולה הרמתי וזאב רם. בתחילת המלחמה מנה הגרוד מעל 200 לוחמים, ולאחר 19 ימי לחימה נותרו בו רק שבעה לוחמים (השאר נפצעו או נהרגו). על השבעה שנותרו להילחם נמנה רק קצין אחד – המ"פ סגן יצחק בריק. מתוך 36 טנקים מקוריים של הגרוד, בתום הלחימה נותרו רק שני טנקים פעילים. יצחק בריק החליף במהלך ימי הלחימה שבעה טנקים שנפגעו מאש מצרית, ולמרות שהוא עצמו נפצע פעמיים, המשיך להילחם עד לתום המלחמה. לסגן יצחק בריק הוענק עיטור העוז על פיקודו ולחימתו המיוחדת.

למידת הערכים הפיקודיים שהביאו לעמידות המיוחדת של המפקד יצחק בריק וחייליו בתנאים קשים מיועדת לחזק את יכולתם של מפקדים להפעיל פקודים בתנאי סכנה לחיים ובתנאי דחק. הערך הראשון שיש לזכור בתנאי לחץ ולחימה הוא דריכות עצמית גבוהה בכל אחד משלבי הלחימה, ובכלל זה זהירות ממארבים ותגובה נכונה להם.

ערך נוסף הוא הצורך להקדים למידה יסודית לביצוע – לבחור להילחם בדרך של מודעות גבוהה ומעמיקה, להקפיד על מקצוענות ברמה גבוהה ועל הכרת תנאי שדה הקרב זמן רב ככל האפשר מראש. המקצוענות תחת אש היא השומרת על כוח האדם ומשפרת את תוצאות הקרב. מכאן חשיבות ההיצמדות בזמן לחימה לתורות לחימה מקצועיות.

ערך שלישי שיש לזכור הוא כי מסה של כוח מרוכז ושל עתודה מגבירה את הסיכוי לניצחון. היעדר מסה של כוח מרוכז מגדיל אפשרות לכישלון או להפתעה שאין מענה הולם להם.

רוח לחימה היא ערך בעל משמעות רבה. בהקשר של מלחמת יום הכיפורים ולחימתו של יצחק בריק היה מדובר במשימה של הגנה על גבולות המדינה, מלווה בתחושת אחריות אישית מלאה, וזאת למרות הפציעות החוזרות.

ערך האמונה והנחישות הוא המאפשר להמשיך ולהילחם בלי לנטוש את שדה הקרב גם כשהסיכויים אינם גבוהים.

בשדה הקרב לפעמים אין עם מי להתייעץ. לכן, ההמלצה היא להיות "ראש גדול", לקבל אחריות והחלטות מקצועיות ופיקודיות שיביאו להשגת ניצחון עם מינימום נפגעים. הערך הקובע כאן הוא

קבלת החלטות מתוך כוונה להשיג ניצחון תוך שמירה על חיי אדם. חיילים זקוקים לאמון במפקד כדי ללכת אחריו בשדה הקרב וכדי להיות מוכנים לסכן את עצמם למען ביטחון המדינה. בניית אמון עם החיילים נוצרת ממערכת פעולות המשלימות זו את זו, הכוללת טיפוח הפרט ולכידות הקבוצה, תוך דרישה לעמוד בסטנדרטים מקצועיים גבוהים באימונים ובהשגת יעדים. כדי שפקודים יאמינו במפקד וילכו אחריו בקרב, מפקד מוביל צריך לדרוש מעצמו לתת דוגמה אישית לפקודיו, להיות אמין, מקצועי ברמה גבוהה, נחוש, מטפח, מחזק תחושת רעות, מגביר את הגיבוש, יוצר אמונה בצדקת הדרך ומטפח תחושת מסוגלות עצמית אצל פקודיו.

אחד הכלים החשובים למימוש ערכים אלה בתנאי לחץ וסיכון הוא עריכת שיחות מפקד יומיות עם הלוחמים, לעידוד ולמתן חיזוקים. הפקודים נושאים עיניהם למפקדים ולפעולות המחזקות את רוח הלחימה במצבים קשים. חשוב ללכד בכל יום את התודעה והארגון המקצועי של הצוות לקראת יום המחרת, לחוות ולהעביר לפקודים תחושת אחריות גדולה ולשמור על אמינות גם כאשר המשימה כואבת.

לחימתה של פלוגת טנקים מ' בגדוד 113 – סיפורו האישי של יצחק בריק

לחימתם הנחושה של הפלוגות והגדודים המבצעיים לאורך הימים והלילות הרצופים של מלחמת יום הכיפורים יצרה, נדבך על נדבך,

את המציאות המבצעית האמיתית של אותה מלחמה. מלחמת יום הכיפורים שינתה את המצב האסטרטגי במזרח התיכון, ומה שהתרחש בלחימתם של הפלוגות והגדודים כנגד הצבא המצרי בסיני בשתי גדותיה של תעלת סואץ, וכנגד הצבא הסורי ברמת הגולן, הוא אשר חולל את השינוי האסטרטגי הזה.

במלחמת יום הכיפורים הייתי מפקד פלוגת טנקים מ' ("מישקה" ברשת הקשר) בגדוד מילואים 113 של חטיבה 217 שמפקדה היה אל"ם נתן (נתק'ה) ניר. נלחמנו במשך 19 ימים ולילות רצופים, מ־6 באוקטובר ועד 25 בו, משני צדי תעלת סואץ. הגדוד נפגע קשה מאוד בלחימתו. בסיומה של המלחמה נותרו מגדוד הטנקים המקורי שבעה אנשים. 80 לוחמים מחברינו נהרגו במהלך הקרבות ויותר מ־120 נפצעו. אני והתותחן שלי נפגענו שבע פעמים והחלפנו שבעה טנקים. אני עצמי נפצעתי פעמיים. כשאני מנסה להיזכר ולשחזר את לחימת הפלוגה והגדוד, אני מוצא את עצמי מביין יותר ויותר כמה קשה ולא פשוטה הייתה לחימה זו.

מציאות שדה הקרב הטקטי של גדוד 113 הייתה מציאות מבצעית מורכבת ורצופת פעולה. הגדוד נלחם בתנאים קשים ביותר לאורך כל ציר לחימתו, ולכן ספג אבידות קשות כל כך. יותר מ־30 טנקים על צוותיהם יצאו למלחמה. לאחר שלושה ימי לחימה נשארו בגדוד בין שישה לשבעה טנקים ופלוגת חרמ"ש שברוב הזמן עסקה בחילוץ זחל"מיה מן החולות הטובעניים. כל זאת, בלחימה רצופה שברובה התנהלה ללא סיוע ארטילרי או אווירי. למרות כל זאת, הסב הגדוד בלחימתו אבידות קשות מאוד למצרים והיווה

גורם מבצעי חשוב בהשגת כיתורה של ארמיה 3 בדרום הגדה המערבית של תעלת סואץ.

בימי הלחימה הראשונים נלחמה פלוגה מ' בקרב הגנה, בניסיון לבלום את המתקפה המצרית. בהמשך הלחימה, ב־8 באוקטובר, השתתף הגדוד, ובמסגרתו הפלוגה, במתקפת הנגד, ומאוחר יותר – בקרבות ההתקפה ממערב לתעלת סואץ. לבסוף הגיעה הפלוגה למרחב העיר סואץ, שם השתתפה בהשלמת הכיתור של ארמיה 3.

הדרך אל מלחמת יום הכיפורים

הספירה לאחור החלה מיד בסיומה של מלחמת ששת הימים. בעוד שאנו, במדינת ישראל בכלל ובצה"ל בפרט, סיימנו את המלחמה בתחושת ניצחון שלקתה לעיתים בשיכרון חושים (ואכן היה ניצחון גדול במלחמת ששת הימים), המצרים יצאו ממלחמה זו בתחושה של עלבון צורב. הפגיעה הקשה בכבודם שימשה כ"דלק בלתי מתכלה" הנחוץ כל כך ליצירת המוטיבציה הדרושה ליציאה למלחמה בישראל. החשיבה האסטרטגית המצרית, ובעקבות כך יישומיה הדוקטרינריים, החלו מיד עם תום מלחמת ששת הימים. תפישת הפעלה המבוססת על יתרון יחסי של לחימת חיל רגלים, רווי בנשק נגד טנקים, פגעה בליבת התורפה שהתפתחה בצה"ל באותם ימים, באשליית הטוטליות של הטנק בלחימת התמרון. כל שני לוחמי חי"ר המצוידים במזוודה שבתוכה טיל סאגר, במוטיבציה עצומה ובאמונה בצדקת דרכם, מסוגלים לפגוע בטנק מטווח של שלושה קילומטרים, תוך יצירת חתימה נמוכה ביותר

של פעילותם זו. אנחנו התכווננו להילחם בטנקים ולא בחי"ר מסוג זה. עשרות אם לא מאות טנקים הושמדו על ידי המצרים בדרך זו. אימוני המצרים לקראת המלחמה הקיפו את כל רמות הלחימה: מרמת הלוחם הבודד, דרך היחידות ועד לתרגילים דיוויזיוניים מורכבים. המצרים למדו את תפישת ההפעלה של צה"ל, המבוססת על לחימת הצבא הסדיר שיוצר את התנאים המבצעיים והמערכתיים להפעלתו של צבא המילואים. הם הבינו שלא כל הצבא הסדיר נמצא בסיני – חלקו יימצא בגזרות לחימה אחרות. הכנתם את מערכת הלחימה של צה"ל, המגיעה לכדי מיצוי מלא בהגעת צבא המילואים לזירת הלחימה, הייתה נכונה. זמן הגעתן של עוצבות המילואים, מגיוסן בימ"ח המרוחק כדי 250 קילומטרים מחזית הלחימה למרחב הלחימה, נקבע להיות בין 40 ל-60 שעות. במשך כל אותה עת היה על הצבא הסדיר להגן במרחב התעלה. המצרים הבינו שעליהם לנצל פרק זמן זה ותכננו לצלוח במתקפה רחבת היקף של דיוויזיות החי"ר והדיוויזיות הממוכנות, מול הצבא הסדיר הפרוס בפריסה "דקה" לאורך 160 הקילומטרים של תעלת סואץ. לקראת המלחמה הם ערכו עשרות תרגילים שבמסגרתם ארמיה שלמה תרגלה את מהלך הצליחה פעמים רבות, ממש למול עיניהם של חיילי צה"ל. מעשה ההונאה המצרי, שהיה מלאכת מחשבת של ממש, הביא את צה"ל לשגות בהערכתו את המצב שלנגד עיניו. ראייתם של המצרים את התפתחות הלחימה היא זו שהביאה אותם להיערך לאחר קרב הצליחה להגנה במערכים חפוזים קילומטרים ספורים ממזרח לתעלה, שתוגברו בנשק נ"ט (טילי סאגר, תותחי נ"ט). במערכים אלה הם חיכו להתקפות הנגר של צבא המילואים.

מתקפת הנגד של צה"ל בסיני ב-8 באוקטובר הלמה לחלוטין את תכנוני המצרים. במקומות רבים התנפצו התקפות הנגד של טנקי צה"ל אל מגנני נ"ט חפוזים, עד שהצטברות הכישלונות בלחימת היחידות והעוצבות הביאה לכישלון כולל של מתקפת הנגד.

בשנים שלאחר מלחמת ששת הימים הייתה בצה"ל שביעות רצון עצומה מן הניצחון, שמנעה תהליכים אמיתיים של בחינה ולימוד לקחים. הפקת הלקחים בצה"ל נפגעה קשות לאורך התקופה שממלחמת ששת הימים ועד לפרוץ מלחמת יום הכיפורים. כידוע, לקחים חיוני להפיק לא רק מכישלונות אלא גם מקרבות שתוצאתם הכוללת הינה הצלחה. צה"ל לא עסק במידה מספקת בלקחים שיכינו אותו למלחמה הבאה, ולכן הופתע מאוד, לפחות בתחילתה של מלחמת יום הכיפורים. האימונים והתרגילים הרבים של צבא מצרים, תפישות הלחימה המתפתחות בו והצטיידותו המרשימה היו ידועים לקברניטי הצבא, ועם זאת לא הניעו בצה"ל תהליכי הטמעה כהכנה למלחמה המתקרבת. תחושתי היא שמלחמת ששת הימים יצרה אצלנו אשליה שאפשר לסיים את המלחמה הבאה בתנועה מהירה ובאש. מצב התודעה אתו יצאנו ממלחמת ששת הימים היה ביטחון ללא גבול בכוחנו. האמנו שבמלחמה הבאה אנחנו הטנקיסטים ננוע, נפתח באש והאויב יברח.

במלחמת ששת הימים פיקדתי על טנק בגדוד שריון 63, בקרבות אום קטף, במסגרת אוגדה ממוכנת 38 בפיקודו של אלוף אריאל שרון. הגדוד, בפיקודו של סא"ל נתק'ה ניר, היה מצויד בטנקי "שוט מטאור" ותוגבר בפלוגת חרמ"ש וכוחות נוספים.

הוא ביצע איגוף צפוני עמוק בשטח דיונות קשה והתייצב בעורף מתחם האויב באום קטף. נענו במהירות וירינו בעוצמה רבה. הייתה לנו תחושה שכשהמצרים נשברים בלחימה אזי הם נשברים טוטלית. הרגשתנו הייתה ששום דבר לא עוצר ולא יעצור אותנו. הצלחת הקרב במערכי אום קטף ואבו עגילה פתחה את הדרך עד לתעלת סואץ ויצרה אצלנו אשליה של יכולת מבצעית אין-סופית. זיכרון חזק זה שלנו ממלחמת ששת הימים היה בעוכרינו בימים הראשונים של מלחמת יום הכיפורים.

הקרקע, הביצורים, תעלת סואץ ותחושת הביטחון

160 קילומטרים של מכשול מים רחב עד כדי 120 מטרים, בעומק של שמונה עד עשרה מטרים, ובנוסף לכך המוצבים המסיביים הבנויים לאורכו, יצרו אצלנו אשליה של מכשול בלתי עביר. ידענו שהצבא המצרי יכול לחצות את מכשול התעלה בכוחות קטנים של קומנדו, חי"ר ונ"ט לפעולות מארב מקומיות. לא האמנו שהוא יוכל לצלוח עם דיוויזיות – לחלוטין לא. ואם ינסה בכל זאת לצלוח את התעלה ולהעביר דיוויזיות חי"ר או שריון לעברה המזרחי ולתוך סיני, היה ברור לנו שאנו נצליח לעצור אותו, במיוחד לאור העובדה שברשותנו שטח בעומק של כ-200 קילומטר מהגבול הדרומי של מדינת ישראל ועד לקו התעלה, עם שליטה אווירית מוחלטת. היכולת האווירית המרשימה של חיל האוויר והיכרותנו את סיני, שנבעה מימים ארוכים של שהות בשטח, מאימונים ולחימה במלחמת ההתשה, ביססו את הרגשתנו

זו. אם יצליח כוח מצרי לעבור בכל זאת את תעלת סואץ, אמרנו לעצמנו בדרגי הפיקוד השונים, הוא יתקל בעדיפות אווירית ברורה וביכולת הפעלת הטנקים הגבוהה של כוחותינו, ולפיכך אין סיכוי לכוח כזה להשיג הישגים מבצעיים כלשהם ממזרח לתעלת סואץ. כך חשבנו וכך גם התנהגנו. היום, כשאני מביט לאחור, אני חש שבמידה מסוימת התכוננו למלחמה שהייתה במקום להתכונן למלחמה הבאה.

יום שבת, 6 באוקטובר 1973, יום הכיפורים –
הפתעה בסיסית!

יום שבת עשר בבוקר. אני נמצא בקיבוץ, קיבוץ גלאון, לא רחוק מקריית גת. אנו יושבים על המדשאה בקיבוץ, מדברים על הקורה אותנו במשק ובכלל, ולפתע אחד החברים מגיע ואומר: "חבר'ה שמעתם? מגייסים מילואים!" מישוהו שואל אותו מיד: "למה מגייסים מילואים?" והבחור עונה ולא מפרש: "שמעתי שיש כוננות". אנו מביטים זה על זה משתאים. על מה הוא מדבר בכלל? אני אומר לעצמי. איזו כוננות? איזה מילואים? למה? המחשבות חולפות בראשי במהירות, שהרי אני מפקד פלוגת טנקים במילואים ורגש האחריות הפיקודית שלי למשימתי ולאנשי מציף אותי. מה פירושה של הפתעה זו?

אנחנו נמצאים מספר שעות לפני פרוץ מלחמת יום הכיפורים, אחת המלחמות הקשות ביותר שעם ישראל עומד להילחם מעודו, ואנו, אנשי המילואים, מפקדים במילואים והחיילים הסדירים

באשר הם, מופתעים לחלוטין מהעובדה שמגייסים מילואים ולא מבינים כלל שעומדת לפרוץ מלחמה! כל כך היה ברור לנו שאין ולא יכולה להיות אפשרות כזו. ההפתעה הייתה מושלמת. לימים תכונה הפתעה זו על ידי קציני המודיעין "הפתעה בסיסית", כזו שמחוץ לכל חשיבה אפשרית.

השאלות בעניין גיוס המילואים היו רבות מן התשובות, עד שבשעה 1400 מעירה אותי אשתי מתנומה קלה ואומרת לי: "איציק, תפתח את הרדיו, אומרים שיש הודעות". אני מתעורר, כשברקע אני שומע קולות נהמה עזים של מטוסים מחרישי אוזניים מעל לראשי, מטוסי קרב שהמריאו מתל נוף וחלפו מעל המשק בדרכם דרומה. אני מבין שמשהו קורה. ניגשתי אל הרדיו ופתחתי אותו. הרדיו פולט סיסמאות גיוס של יחידות מילואים בקצב מהיר. אני מקשיב, מחכה בסבלנות לסיסמת יחידתי, ואכן היא מגיעה. איני מקשר עדיין בין סיפור הגיוס אותו שמעתי בבוקר בשיחת החברים על הדשא לבין מה שמתחולל. התלבשתי במהירות בבגדי הצבא וקראתי לחברי מאיר.

מאיר חצרוני הוא חבר ילדות, בן גילי. גדלנו יחד, שירתנו יחד בחיל השריון ונלחמנו יחד במלחמת ששת הימים באבו עגילה. "אדוני תתלבש, נוסעים", אמרתי לו. "נוסעים לאן?", הוא שואל. "לימ"ח...". מאיר מופתע לחלוטין, התלבש במהירות בבגדי המילואים ונסענו לכאר טוביה. ימ"ח החטיבה שלנו נמצא בבית דראס, מהלך 20 דקות נסיעה מן הקיבוץ. בדרכנו הקצרה הזו לימ"ח אנו מנסים להבין את אשר קורה אותנו ומסכימים האחד עם השני שאנו בתרגול כזה או אחר ועד הערב נחזור לכטח

לקיבוצנו. לא העלינו בדעתנו לאיזו תופת אנו עומדים להיכנס. זו הייתה שיחתי האחרונה עם מאיר חצרוני חברי. מאיר נהרג יומיים לאחר מכן, ב־8 באוקטובר, ביום השלישי של המלחמה, בקרב על גשר פירדאן.

הטנקים בימ"ח בית דראס עמדו בתוך סככות "עירומים" לגמרי מזיורד ומתחמושת. גם כשכל הפלוגה נמצאת, תהליך הזיורד וחימוש הטנקים לוקח זמן רב. אני ומאיר חצרוני הגענו ראשונים לימ"ח. אנשים הגיעו מכל קצות הארץ. התחלנו לזווד את הטנקים. העבודה רבה, הזמן קצר ובעיקר אין עם מי לעבוד. לא היו צוותים אורגניים, שכן אנשים הגיעו בזמנים שונים וממקומות שונים. ציוותנו את הלוחמים לצוותי טנקים עם הגעתם ולאט לאט החלו הטנקים בפלוגות להתמלא בזיורד ובתחמושת.

תדריך ראשון

בשעה 1800 הגיע מפקד הגדוד, סא"ל אסף יגורי, מתדריך באוגדה ואסף אותנו המ"פים לתדריך ראשון: "אני חוזר עכשיו מתדריך מפקד האוגדה והמח"ט. הידיעות מקו החזית הן קשות מאוד, זאת אומרת לא ברור לנו בדיוק מה קורה שם, אבל ישנה דרישה לתגבורת מהירה. ישנם מוצבים, מעוזים שנפלו וישנם כאלה שזועקים לעזרה ולחילוץ. הפקודה ממפקד האוגדה היא ברורה: להניע כל טנק מוכן ללחימה מהחטיבה על ציר אל־עריש לעבר רומני-בלוזה ומשם לעבר התעלה. בדרך, באזור בלוזה, יחכה מישהו שיעצור את הטנקים בשטחי הכינוס, שם נתקבץ ונמתין

לפקודות". הכרתי את האפשרות להניע בסיני של אותם הימים פלוגות וגדודים על מובילים, אך לא הכרתי את האפשרות לנוע עם טנק בודד על מוביל לעבר המלחמה. "כל מי שמוכן שיסע!"

נוע אל רעם התותחים!

חזרתי לפלוגה מיד בתום המפגש עם המג"ד. פקדתי על הסמ"פ להמשיך בהכנת הטנקים. את שני הטנקים הראשונים המוכנים ואת זחל"ם פלוגת החרמ"ש הראשון העלינו על מובילים ישנים וכך יצאנו לדרך. ב־6 באוקטובר, בסביבות השעה שמונה בערב, מחלקה מצומצמת בפיקודי נעה לעבר המלחמה.

היום אני יודע שהיינו כוח המילואים הראשון בדרכו לתעלת סואץ. ללא קשר עם העולם החיצון, אני נוסע עם הצוות בתא הנהג של המוביל, ב"קבינה", הטנקים על גבי המובילים וכוח החרמ"ש בזחל"ם נוסע מאחורינו. כשיצאתי מהימ"ח לא היה לי מושג קלוש מה אני הולך לעשות! אני מארגן לעצמי את המידע עד כאן. פרצה מלחמה, זה ברור. יחכו לי בהמשך הציר (בעוד כ־200 קילומטר!) ליד התעלה, ומשם, עם כוחות נוספים לפי פקודות שנקבל, נצטרף ללחימה. זו הייתה פחות או יותר פקודת המבצע הראשונה שקיבלתי. יישמתי אותה בדיוק נמרץ.

בשעה 11 בלילה, על ציר אל-עריש-רומני-בלוזה, נשכחו מזיכרוני מזמן כל התכנונים האופרטיביים שלקראתם התכוננו לפני המלחמה. השתייכנו אז לאוגדה 146 בפיקודו של האלוף מוסה פלד ותוכננו להשתתף בלחימת האוגדה ברמת הגולן. עם

פרוץ המלחמה החלה אוגדת מוסה פלד בהכנות ללחימה בסיני. שינוי סדר העדיפות עקב ידיעות קשות על המתרחש ברמת הגולן הביא את הרמטכ"ל להחליט על הקצאת אוגדה 146 לחזית רמת הגולן. החלטה זו, שהתקבלה על ידי הרמטכ"ל לקראת בוקר של 7 באוקטובר, אחרי צאתנו לכיוון סיני, העלתה את האוגדה לרמת הגולן אך הותירה את חטיבה 217 ופלוגתי בתוכה בזירת סיני. הכרנו את סיני ממלחמת ששת הימים, אך התכוננו לפני המלחמה ללחימה ברמת הגולן.

בזמן שאני נוסע עם צוות הטנק שלי ב"קבינה" של מוביל הטנקים על ציר אל-עריש-רומני-בלוזה בדרכי אל המלחמה, לא היה לי שום מידע על המתרחש בחזית הלחימה בתעלת סואץ. המלחמה פרצה ב-6 באוקטובר בשעה 1400. בחסות אש מכל הסוגים, ובעיקר אש מטנקים, ארטילריה ומטוסי קרב הפצצה, החלו אלפי חיילי חי"ר מצריים לצלוח את תעלת סואץ. צליחת חיילי החי"ר בשעות אלו הייתה בעיקר על גבי סירות גומי והתנהלה בין מוצבינו. חיילי החי"ר שצלחו בסירות הגומי הללו החלו לכתר את מוצבינו ולהילחם איתם, בעוד יחידות ההנדסה המצריות מקדמות 11 גשרים אל התעלה וחיילי קומנדו נוחתים בעברה המזרחי של התעלה בצמתים ראשיים ובשטחי מפתח. פלוגת קומנדו נחתה ממסוקים בשעות הלילה של מוצאי שבת, על ציר אל-עריש-רומני-בלוזה והתמקמה כמגנן נ"ט על הציר בין רומני לבלוזה. היא כללה 120 לוחמי קומנדו מצריים, מצוידים בקלצ'ניקובים, בטילי סאגר, בנשק נ"ט אישי RPG-7 ובנשק מסייע. לחיילי הקומנדו המצרי הייתה משימה ברורה, אך לא הייתה להם תוכנית

חילוץ. מתחקירי שבויים מאוחר יותר הבנתי כי משימתם הייתה לעצור את "האויב הציוני" מלתגבר את כוחותיו. חיילי הקומנדו המצריים התחפרו במגנן משני צידי הצייר, בטווחים של עד 50 מטרים ממנו, בפריסה רחבה מאוד של עד כ-500 מטרים ובעומק של כ-100 מטרים – מעיץ מלבן צפוף של חיילים מוסווים היטב, כשהצייר עובר באמצעיתו ולאורכו. לא ידענו דבר על קיומם.

בשעה 11 בלילה של 6 באוקטובר, מתוך כ-300 טנקים ישראליים נותרו מספר עשרות בלבד. הצבא הסדיר בסיני נקלע למצב קשה כתוצאה מהמתקפה המצרית. רוב מוצבי קו התעלה כותרו ומספר מוצבים נכבשו. בשלבים אלה החלו ניסיונות חילוץ מן המוצבים המכותרים.

טור הטנקים הקטן שלנו המשיך לנוע לעבר התעלה. שעות של תנועה בלילה חשוך על הצייר לכיוון בלוזה, והאיש שאמור לסמן לנו את שטחי הכינוס הגדודיים אינו בנמצא. בסביבות השעה שש בבוקר של 7 באוקטובר עולה השחר על מרחבי סיני. אני מרגיש בעצמותי ממש שאנו קרובים לתעלת סואץ, קרובים מדי, לבטח קרובים מדי בכדי להמשיך לנוע במצב זה של טנקים על גבי מובילים וצוותים ב"קבינה". החלטתי להוריד את הטנקים מהמובילים ולהתחיל תנועה מבצעית לעבר קו התעלה: שני הטנקים בראש וזחל"ם החרמ"ש מאחור. קיוויתי שבהמשך הדרך עוד אפגוש את האיש שמחכה לנו ויסמן לנו את מיקומם של שטחי הכינוס הגדודיים. אני מוריד במהירות את הטנקים מן המובילים, אנחנו נכנסים למבנה שדרה ומתחילים לנוע.

מארב קומנדו מצרי על הציר

כמובן שאיני יודע שאני נמצא לא יותר משני קילומטר ממארב הקומנדו המצרי הממוקם כמגנן נ"ט משני צידי הציר בין רומני לבלוזה, ואני מתחיל תנועה כאשר הטנק שלי ראשון. המצרים מוסווים בצורה מצוינת. אנו נעים בשדרה מבצעית – שני טנקים בראש, זחל"ם החרמ"ש שלישי – על ציר הכביש ישירות לתוך מארב הקומנדו, ממש לאמצעיתו של המארב. המצרים לא יורים עדיין. ולפתע אני שומע פיצוץ אדיר מאחורי! הסתובבתי לאחור בתא המפקד וראיתי שהזחל"ם נפגע בבת אחת מכמה פצצות RPG שנורו עליו במקביל. מיד עם ירי הנ"ט על הזחל"ם, שהתפוצץ על כל יושביו, החלה אש תופת משני צידי הציר על הטנק שלי ועל הטנק השני. באופן אוטומטי אני פוקד על נהג הטנק "נהג, ימינה!" ועל צוות הטנק "צוות, חי"ר, אש!" הטנק שלי החל להסתער לכיוון החוליות מצפון לכביש, כאשר הטנק השני מסתער בצמוד אלי ואנו נעים ויורים בכל המקלעים. כ- 50 מטרים בתוך ההסתערות האוטומטית הזו מתרוממים מולנו מתוך החוליות הנודדות אנשי קומנדו מוסווים היטב שיוורים בכלי נשק שברשותם. אנו מסתערים עליהם, יורים ודורסים חלק מהם, והם בתעוזה רבה זורקים רימונים ומנסים לטפס מאחור על הטנקים המסתערים עליהם – כמעט מחזה סוריאליסטי. אני, מתא מפקד הטנק, כשחצי מגופי בחוץ (לטנקיסט ותיק ברור שאי אפשר אחרת), יורה בעוזי לעברם, זורק רימונים ויורה במקלע. אני יורה גם לעבר הזחלים של הטנק השני, כדי למנוע מהם לטפס עליו,

וכך גם עושה מפקד הטנק השני – יורה על זחלי הטנק שלי! ממש קרב פנים אל פנים! מפקד הטנק שלידי נפגע, נותן פקודת חילוץ לאחור והטנק שלו נע לאחור במהירות.

אני וצוות הטנק שלי מוצאים עצמנו לבד בתוך עשרות אנשי קומנדו המתרוצצים על פני הדיונה ויורים לעברנו מתוך מחפורותיהם. לפתע מתרומם ממחפורת חייל מצרי, ומטווח של כ־30 מטרים יורה טיל RPG ישירות לכיוון הטנק שלי! הטיל מחטיא את הטנק, אך עובר מילימטרים מפני, כאשר להבת הרשף הפורצת מאחורי הטיל שורפת את פני וגופי ואני מתחיל לבעור. חולצתי נשרפת! אינסטינקטיבית אני נותן פקודה לתותחן הטנק לתפוס פיקוד, קופץ מהטנק על החול ומתחיל להתגלגל כדי לכבות את עצמי. התותחן שעלה במהירות לתא המפקד תפס בידי את מקלעי הטנק והחל יורה בכל מי שהתקרב אלי. הוא יוצר כמעט מסך של אש מקלעים לפני. הרגשתי צריכה חזקה בפני, ואחרי כמה גלגולים על החול הצלחתי לכבות את האש שאחזה בי. לשמחתי, הכווייה על פני הייתה שטחית, למרות שלא נראתה כך, והשאירה אותי עם מסכה שחורה למשך ימים ארוכים. אני מתחיל לזחול בחזרה לכיוון הטנק, כאשר התותחן ממשיך לירות לעבר כל מי שמנסה להתקרב אלי, והוא מצליח לפגוע בחלק מהם. בסופו של דבר, ואחרי זחילה מתישה שלא הרגשתי את הקושי העצום הכרוך בה, הגעתי אל הטנק, טיפסתי על הצריח, התותחן נכנס אל תאו ואני אל תא הפיקוד של הטנק. ושוב, קרב פנים אל פנים בפיקודו של המג"ד אסף יגורי, ממש כמו קודם.

מסתבר שקצב יציאת הטנקים מן הימ"ח היה רציף, וארבעה

טנקים נוספים שהגיעו הצטרפו ללחימה במארב הקומנדרו הזה ששלט על הציר. לפתע נשבר הכוח המצרי וחיילים החלו לברוח לעבר הים. עשרות חיילים מצרים הרוגים ופצועים היו שרועים על החוליות שלפנינו, ורבים אחרים נראו במנוסה לעבר הים. הפסקנו לרדוף אחריהם. את הנותרים השמיד כוח חי"ר שסרק את השטח מאוחר יותר. פתחנו את הציר החשוב הזה, הציר שדרכו הגיע עיקר הכוח של אוגדה 162 לאחר מכן.

אחרי חוויית הקרב הזו הבנתי שאין אנו במלחמה שתארך יומיים, זה כנראה ייקח זמן רב הרבה יותר! הבנתי שהופתענו באופן בסיסי ועמוק. לצאת מזה ייקח זמן, חשבתי לעצמי. בקרב הזה על פתיחת הציר איבדנו כבר עשרה לוחמים! שמונה לוחמים נהרגו בזחל"ם שנפגעו ושני לוחמים טנקיסטים נוספים נהרגו בקרב עם הקומנדרו. כמו כן נפצעו רבים נוספים. המשכנו לנוע.

כשמונה קילומטר מתעלת סואץ, לצד הדרך, ממש ליד ציר החת"ם, פגשתי צוות טנק סדיר יושב שפוף סמוך לזחלי טנק ה"פטון" שלו. ניסיתי להבין מה הם עושים לכך שם בלב הישימון ובאמצע המלחמה. מפקד הטנק סיפר לי שהם חלק ממחלקת הטנקים של מוצב "מילנו" באזור קנטרה. שני הטנקים האחרים של המחלקה נפגעו ונשרפו לדבריו, ואין הוא יודע לומר מה עלה בגורל הצוותים האחרים. "אני בטוח שהחבר'ה שלי נהרגו", אמר. נראה היה לי שמורל צוות הטנק הזה היה נמוך מאוד. ניכר היה בפני הלוחמים שעברו שעות לחימה קשות מאוד במעוז "מילנו". הבנתי את הסיבות למורל הנמוך. צירפנו את צוות הטנק אלינו לכוח והמשכנו לנוע.

בקרב ההגנה, לקראת התקפת הנגד ב־ 8 באוקטובר

השעות נקפו ולאט ולאט הצטברו לוחמי הגדוד. הטנקים של גדוד 113 הגיעו בזה אחר זה על גבי מובילים, ולקראת ארבע אחרי הצהריים התאספו במקום 30 טנקים של הגדוד. אכן, כוח עצום בכל קנה מידה, ובמיוחד בהתייחס למצב הכוח הסדיר במרחב התעלה ב־ 7 באוקטובר באותה שעה. קיבלנו פקודות לנוע לעבר תעלת סואץ, ליצור מגע עם המצרים בחזית מוצב "מילנו" ולאפשר בכך לחיילי המוצב לצאת ממנו רגלית ולחלצם. נענו לעבר המוצב עם 30 טנקים. עלינו לעמדות אש וירינו עם כל מה שברשותנו לעבר המצרים במרחב מוצב "מילנו". בחסות החשיכה החלו חיילי המוצב לצאת החוצה. בתחילה היה לנו קשר איתם, אך מאוחר יותר הקשר ניתק. במשך כל הלילה לא ידענו מה עלה בגורלם של חיילי מוצב "מילנו". האם יצאו בשלום מן המוצב או שמא נתקלו בקומנדו המצרי שרביץ לבטח באיך ספור מארבים בין הדיונות. אין פנאי לחשוב. אחרי פעולה זו של חיפוי לחילוף חיילי מוצב "מילנו" אנו חוזרים לעמדות אחוריות, נעים מספר מאות מטרים לאחור, מתדלקים, מחמשים את הטנקים, מטפלים במערכותיהם השונות ומתכוננים להמשך הלחימה.

המטכ"ל, הפיקוד, האוגדה והמציאות – הלחימה
הטקטית הזוטרה

דברים רבים נכתבו על אודות התקפת הנגד של 8 באוקטובר.

הייתי רוצה להמחיש את המרחק הרב בין תחושתו של המפקד הבכיר ובין תחושתו של המפקד הלוחם בשטח. ביום ראשון בערב, 7 באוקטובר, ערב לפני התקפת הנגד המתוכננת, היינו, אני ופלוגתי, בלחימה מול עמדות המצרים במרחב מוצב "מילנו". באותו הלילה תכננו במטכ"ל ובפיקוד את התקפת הנגד של יום המחרת. התוכנית קבעה כי צה"ל יתקוף נגד בסיני עם שתי אוגדות. אוגדת ברן (אוגדה 162) מצפון לדרום, ממרחב קנטרה, אזור מוצב "מילנו" ועד למרחב גשר הפירדאן-מוצב "חיזיון"; אוגדת שרון (אוגדה 143) תתקוף באופן דומה את מרחב המוצב "פורקן", בואכה מוצב "מצמד" ודרומה לו. כוונת התקפת נגד זו הייתה להשמיד את הכוחות המצרים שצלחו, לכבוש מחדש את השטח, ויתר על כן, אם אפשר יהיה להעביר כוחות לצידה המערבי של תעלת סואץ על גבי גשרים מצריים, יש לעשות זאת! לא אנתח את התקפת הנגד של 8 באוקטובר. אומר רק זאת: היעדר הקשר בין ההחלטות שהתקבלו בפיקוד ובמטכ"ל ובין המצב בשטח נראה לי לא סביר בלשון המעטה. לא כך צריך להיות. הכוחות הסדירים בקו התעלה היו בליל 7 באוקטובר במצב קשה מאוד, ובעצם לא תפקדו יותר כמסגרת רחבה. כוחות המילואים לא התגבשו לכדי מסה קריטית, וחלק עיקרי מהם היו ב-7 באוקטובר בדרך אל החזית. הלילה שבין 7 באוקטובר לשחר 8 באוקטובר הותיר זמן קצר מאוד, אם בכלל, לכוחות להכין את עצמם להתקפה על המערך המצרי ממזרח לתעלה.

ערב 8 באוקטובר

לא נמצא רבים החולקים על כך ש־8 באוקטובר 1973 היה מימי הלחימה הקשים ביותר של צה"ל במלחמת יום הכיפורים. ב־7 באוקטובר בלילה, בתום הקרב על מוצב "מילנו", אני, כמפקד פלוגת טנקים הנמצא רוב הזמן בחוד הלחימה של אוגדת ברן, רוב הזמן בראש התנועה של חטיבת נתק'ה ניר, לא הכרתי כלל את התוכניות להתקפת הנגד שנועדו לביצוע למחרת, וודאי לא את תמונת המצב האוגדתית, והרי למחרת אני אמור לתקוף את הצבא המצרי ולחצות את התעלה על גשר מצרי! אין להתפלא על כך – למפקד פלוגה במלחמת יום הכיפורים היה זה מצב שכיח למדי. קצב ההשתנות של מצבי לחימת הפלוגה אפשר לי להכיר לכל היותר את תמונת המצב הגדודית ואולי החטיבתית, במיוחד במרחב עצום כל כך כמו סיני. עד היום איני בטוח שהמח"ט הכיר תוכנית זו לפרטיה; המג"ד לבטח לא הכיר אותה, למיטב שיפוטי! בשדה הקרב של מלחמת יום הכיפורים, מצב זה של פקודות חפוזות ולחימה בקרבות היתקלות היה מצב שכיח. 90 אחוזים מן הקרבות שנלחמנו בהם התאפיינו בפקודות קצרות לקראת ביצוע. בדרך כלל הפקודות היו: "נוע ותקוף את...!" לעיתים, המהירות בין הפקודה לביצוע הייתה גדולה כל כך, שאת היעדים למדת תוך כדי קרבות ההיתקלות. כל המודיעין שנאסף בקרבות הללו, או לפחות רובו, היה מודיעין ממגע עם אויב. לא היו קבוצות פקודות ראשונה ושנייה ולא היו שולחנות חול למשחקי מלחמה. בלחימה הזו חווינו מהירות ביצוע מהי. כדי לבצע משימות באווירה כזו,

על המפקד להתכונן היטב. אימון מסודר לפני המלחמה מכין אותך למצבים הקשים הללו, ואתה מוצא את הדרך לבצע משימות שלא ב"דרך המלך". אין שום אפשרות לעשות זאת ללא רכישת בסיס מוצק של ידע ומיומנות בשיטות השונות של נוהל הקרב. בבוקר 8 באוקטובר, עוד לפני עלות השחר, עלה הגדוד לעמדות תצפית ואש. בשלב הזה כבר היינו כוח אורגני. רוב צוותי גדוד 113 הגיעו במהלך הלילה, והגדוד היה נכון למשימותיו. עם עלות השחר זיהיתי קבוצת אנשים ההולכת לעברי ממערב. נתתי פקודה להיכון לירי! היה ברור לי שמדובר בחיילי קומנדו מצרים, שכן השטח כולו היה מלא בהם, וזיכרון ההיתקלות עם מארב הקומנדו על הציר היה עדיין רענן. השמש עלתה, ושנייה אחת לפני שאני נותן פקודת אש הבחנתי שאחד החיילים הרים בד לבן בידו ונופף בו. "רגע, רגע, רגע", אני אומר לצוות, "יש כאן משהו, עצור!". למזלי לא פתחנו באש. כאשר קבוצת האנשים התקרבה אלינו התברר לי שאלה הם חיילים ישראלים, קבוצת לוחמי מוצב "מילנו" שנחלצו מן המוצב בלילה שעבר. הלוחמים הללו עברו חוויות קשות מאוד במהלך הלילה. הם נתקלו במארבי קומנדו וביחידות אויב שונות שחצו את התעלה בסמוך למוצב, ובלחימה עמם נהרגו ונפצעו לוחמים רבים. את הפצועים סחבו הבריאים על גבם והתקדמו ברגל בשקט בשארית הלילה עד לקווי כוחותינו. כך, ללא קשר רדיו, שנותק במהלך הלחימה, הגיעו קבוצת לוחמי מוצב "מילנו" לקווי כוחותינו, ישירות מול עמדות האש של טנקי הפלוגה שלי. למזלי הצלחתי לעצור את פקודת האש. בין הלוחמים שנחלצו ממוצב "מילנו", שפוננו בקטע האחרון על

ידי מפקד טנק בשם מנחם לונץ, היה בחור צעיר בשם אילן גדרון. אילן, בנו של מי שהיה לימים מבקר מערכת הביטחון, אלוף (מיל') משה (מוסיק) גדרון. אילן, סג"ם צעיר, היה מפקד המחלקה שאת אחד מהטנקים שלה, זה שהצליח לצאת מהמוצב, פגשתי יום קודם בצומת ציר אל-עריש-ציר החת"ם. שני הטנקים האחרים של המחלקה של אילן, שלו ושל הסמל, נפגעו ונשרפו, והוא והצוותים הצליחו להיכנס לתוך המוצב. אילן סיפר לי את הקורות אותם בליל החילוץ, וראיתי שהוא בקושי עומד על רגליו. כולו שרוט ושחור מפיח הלחימה שעבר. עיניו נעצמות, והוא אומר: "המפקד, יש טנק? אני רוצה להמשיך להילחם!". "קח לך כמה שעות", אני אומר לו, "תישן קצת, אתה בקושי מחזיק את עיניך פקוחות". "לא, לא, אני חייב להמשיך להילחם..."

לאורך הלחימה כולה היו מפקדים אלה, מפקדי המחלקות, מפקדי הפלוגות ומפקדי הגדודים, מצביאים האמיתיים של מלחמת יום הכיפורים. אם מחפשים את אלה שניצחו במלחמת יום הכיפורים, תמצאו אותם בקבוצה הזאת של הפיקוד הזוטר. לא הגנרלים ניצחו את המלחמה ההיא, אלא קבוצת אנשים אמיצים, נחושים וחדורי אמונה כמו אילן גדרון.

"אין לי כרגע טנק בשבילך", אמרתי לאילן, "אבל אם תארגן לך טנק, תצטרף". אילן, בדרך לא דרך, "ארגן" לעצמו טנק שתיקנו בסדנה שמאחורי קווי הלחימה, ולמחרת הצטרף אלי עם צוות שריכזו ממקומות שונים. איני יודע איך הוא עשה זאת, העובדה נותרה בעינה. אילן הגיע אלי עם צוות וטנק כשיר ללחימה והודיע לי בקשר: "אני אצלך".

במשך כל קרבות הבלימה וההתקפה, בצד המזרחי ולאחר מכן בצד המערבי של התעלה, נלחמנו יחד, עד שאילן נפל בקרב ב- 18 בחודש, ממערב לתעלת סואץ, באחת מן ההתקפות על יחידת טנקים מצרית.

צא להתקפה, נוע על ציר החת"ם וצור מגע עם האויב!

זוהי הפקודה שקיבלתי להתקפת הנגד של 8 באוקטובר בסיני. המצרים שולטים על מרחב ציר החת"ם – את זאת אנו רואים מייד עם תחילת התנועה ממרחב מוצב "מילנו". אנו נעים במהירות דרומה לאורך ציר החת"ם ומנהלים אש עם המצרים בשטחים השולטים ממערב. היה לי ברור שתנועה שלנו מערבה יותר תגרום לנו להיות נחותים מהמצרים, ולפיכך תפגע בנו קשה. אבל הפקודה הייתה לנוע ולתקוף לאורך ציר החת"ם מחוץ לטווח הנ"ט (כשלושה קילומטרים), וכתוצאה מכך החיכוך שנוצר עם המצרים היה קטן יחסית. הם על השטחים השולטים באגף ממערב, ואנו תוקפים דרומה, כאשר לכל אורך התנועה אנו שומרים על מגע איתם מעמדות עוקבות, אך לא מסתערים עליהם. למצרים ולנו יש נפגעים מן ההתקדמות הזו, אך אנו לא נעצרים, ולקראת הצהריים אנו מגיעים לשטחים השולטים על גשר פירדאן שמעל תעלת סואץ. באזור הגשר, שהיה חשוב ביותר למעבר יחידות ארמיה 3, הניחו המצרים גשרי מעבר על התעלה. הדיוויזיות הממוכנות ואחר כך המשוריינות המצריות עברו על גבי הגשרים הללו בהמשך הלחימה. כמובן שלא ידעתי על כך דבר באותו הזמן.

נענו לכיוון השטחים השולטים על גשר פירדאן, אלה המסומנים במפת הקוד בשם מתחם "הברגה". אנו מתקדמים מערבה ומגיעים למחצית הדרך, במעלה גבעות "הברגה" לכיוון מערב.

לפתע, ממש בחזית לנו, מתרומם אבק רב, ואני רואה שמונה טנקים יורדים במהירות לכיוון מזרח, כמו שועטים על המדרון, ישירות לכיווננו. בתחילה חשבתי שאלה טנקים מצריים, אך מהר מאוד זיהיתי שאלו טנקי "פטון" ישראליים. הם נעים לכיווננו ואנו נעים בדיוק בכיוון ההפוך! עכשיו התמונה אינה ברורה לי כלל! מה קורה כאן? אנו בתנועה לכיוון האויב והם נעים מן האויב והלאה?! כשפלוגת הטנקים הזו עוברת בין הטנקים שלנו, אנו מנסים לעצור אותם בכדי להבין מה קורה, אך לא בהצלחה מרובה; בעצם, ללא הצלחה כלל. הם פשוט לא עוצרים. הסתכלתי על הטנקים השועטים לכיווננו וראיתי בצריחיהם אנשים שפניהם המומות, אנשים שאינם מביטים לא ימינה ולא שמאלה, אינם מוציאים מילה מפיהם, פשוט דוהרים במהירות ועוברים בין הטנקים שלנו כמו היה זה מסרק בשיער, ממערב למזרח! רק אחרי המלחמה הצלחתי להבין מה קרה שם.

המשכנו בתנועה במעלה הגבעות. השמש בעינינו. השעה בערך 12 וחצי, ובגלל השמש לא הבחנו מה קורה לפנינו בחזית הלחימה. לא זיהינו אפילו את התעלה, והרי היינו קרובים מרחק של לא יותר מחמישה קילומטרים ממנה!

הייתי בגבעות "הברגה" לפני המלחמה. מגבעות "הברגה" ועד לתעלת סואץ נפרס מישור חלק, כחמישה קילומטרים אורכו, ללא קפל קרקע אחד. הבטתי בשטח ולא ראיתי מקום אחד בו יכול טנק

לתפוס עמדה ראויה בכל השטח הזה, ממש מגרש ספורטיבי כמו מגרש כדורגל ענק. מגבעות "הברגה" יכולתי לראות אז את תעלת סואץ, ממש בקצה המישור, ועכשיו אין אנו מזהים את התעלה כלל. עדיין אין אנו מבינים מה קרה לאותם טנקים שדהרו דרכנו מזרחה. המג"ד אסף יגורי היה נוהג לאסוף אותנו אליו ולדבר פנים אל פנים בעמדת תצפית על המשימה שעלינו לבצע. כך עשינו גם אז, המ"פים והסמג"ד, בתצפית מפקדים, עם השמש בעינינו, כשאנו מנסים לזהות את מה שניתן. התחלנו לדבר ואסף אמר: "נחכה לפקודות להמשך". כשאני חושב על מה שלא ידענו בעומדנו על הגבעה הזו, גבעת "הברגה", אני מבין את הפער בין המציאות הקרבית לבין מה שאתה חושב על המציאות הזו. הפער הוא גדול מאוד! לא ידענו שבשטח המישורי שלפנינו ממוקמת ומוסווה היטב דיוויזיה ממוכנת מצרית עם אלפי חיילי חי"ר ועם מאות כלי נ"ט מסוגים שונים, כלי נ"ט בכל הטווחים, מן ה-RPG ועד לטיל הסאגר. מעל 100 טנקים, ועם הרבה מאוד ארטילריה. הדבר נודע לי, למותר לציין, אחרי המלחמה, כשלמדתי את נסיבות הקרב. לימוד זה בעצמו הוא לימוד חשוב מאוד ואתיחס אליו בהמשך הדברים.

לא ידענו אז משהו נוסף. שמונת הטנקים שדהרו לעברנו ועברו אותנו מזרחה היו של גדוד טנקים 28 בפיקודו של חיים עדיני, שפעל במסגרת חטיבת גבי עמיר, חטיבה 460. המג"ד קיבל פקודה, במסגרת הפקודה להתקפת הנגד בבוקר 8 באוקטובר, כשלוש שעות לפני המפגש איתנו, להעביר כוח שריון לעברה המערבי של תעלת סואץ! למותר לציין שגדוד 28 לא ידע שהוא

נכנס לעומקו של מתחם דיוויזיוני מצרי, שנערך להגנה חפוזה מייד בתום צליחתו המוצלחת את תעלת סואץ. הגדוד, כשנכנס לתוך השטח במגמה למצוא גשר ולצלוח, קיבל מכה קשה מאוד. לוחמים רבים נהרגו בניסיון המעבר שנכשל, וטנקים רבים הושמדו. לכן המבטים המבוהלים ולכן הנסיעה המהירה מזרחה. שמונת הטנקים שעברו אותנו לא נעצרו להסביר מה קורה, כי הם נחלצו לאחור מתוך המערך המוגן המצרי!

באותו הזמן, במטה הכללי התקבלה ידיעה שצה"ל צלח לצד המערבי של תעלת סואץ. אנו חויינו את חילוצה לאחור של פלוגת הטנקים שנותרה מן הגדוד שניסה להשתלט על גשר ולעבור מערבה, ובפיקוד הדרום ובמטכ"ל "ידעו" שיחידות של צה"ל צלחו את תעלת סואץ מערבה. המרחק בין תמונת המצב במטכ"ל ובפיקוד לבין מה שקרה במתחם "הברגה" באותו בוקר של 8 באוקטובר היה כמרחק מזרח ממערב.

הקרב על גשר פירדאן

השמש בעינינו, הגדוד מוכן לקבלת פקודות להמשך הלחימה, ואכן הפקודות הגיעו ברשת הקשר: להמשיך לתקוף לכיוון מערב, להיות מוכנים לנוע לעבר גשר פירדאן ולחבור עם כוחותינו הנמצאים בצד המערבי של התעלה. הסמג"ד אומר לי שסוף סוף אנחנו לא ראשונים בתנועה. עד עכשיו היינו הראשונים שנעו בשטח. הובלנו את ההתקדמות. ל"הובלה" יש משמעות עמוקה. לא ראשונים, אני אומר לעצמי. "לא ראשונים", זאת אומרת

שלפנינו נעו כוחות ומישהו "כבר עשה את העבודה". זה אומר שהציר משולט, שהגשר על התעלה משולט. בכל זאת המג"ד שואל בקשר כמה שאלות, והתשובות שהוא מקבל הן "להיות מוכן לתנועה ומהר", שכן הכוחות בצד המערבי של התעלה זקוקים לתגבור דחוף.

כולנו על הטנקים, המנועים רועמים, אנו 20 טנקים בגודל – כעשרה נפגעו עד לשלב זה – ואנו גולשים מגבעות "הברגה" בפריסה רחבה לכיוון תעלת סואץ. ירדנו מן הגבעות, הגענו לשטח הפתוח בשקט יחסי. אבק רב והשמש בעיניים. טנקיסטים ותיקים יאמרו שהרבה לא רואים במצב כזה, ואם רואים אז "רואים קרוב", זאת אומרת קרוב מאוד אל תובת הטנק, מטרים בודדים.

אחרי כ-2,500 מטרים של תנועה, כשאנו באמצע המישור, בחזיתנו גשר הפירדאן ומאחורינו גבעות "הברגה", אין שילוט של ציר. אני מסתכל ימינה ושמאלה מצריח הטנק ומזהה שאנו נעים בתוך מערכים חפוזים מצריים! חי"ר מימין, חי"ר משמאל, די מזכיר לי את פריסת הקומנדו במארב ברומני, ממש אותו הדבר! עדיין שקט ואני שוקל מה לעשות במצב זה. המשכתי לנוע בתוך הכוח המצרי כשכבת אחת נפתחה עלינו אש תופת ממאות קני טנקים וארטילריה, טילי סאגר ו-RPG, והמצרים יורים לכל הכיוונים, מתוכם ועלינו ועל עצמם! זו הייתה אש תופת! אל תחפשו את גבולות הגזרה אצל המצרים, הם אינם קיימים כלל. היום הפך ללילה. ליקוי חמה בין רגע! אש ועשן בכל מקום, פיצוצים אין ספור. בתוך שניות איבדנו קשר עם הסביבה והתצפית מהטנק דמתה לתצפית מתוך יער בוער, שכן לא ראיתי

דבר מלבד אש ועשן. הטנק נפגע מארטילריה ומטילים, התותח נפגע והפסיק לתפקד. המקלעים על הצריח התרסקו מאותו מטח ארטילרי והאנטנות התקצצו באחת. בבת אחת הפך הטנק שלי, טנק המ"פ, לגוש פלדה נוסע שאינו מסוגל לירות ואינו מסוגל לתקשר בקשר רדיו עם אף אחד!

רגעים אלה היו עבורי מהרגעים הקשים ביותר במלחמה. כמפקד פלוגה אני נמצא באחת מן הדילמות הקשות ביותר שעמדתי בהן. מצד אחד עלי לחבור לכוחות הנמצאים בצד השני של התעלה, מרחק של שניים עד שלושה קילומטרים ממני, ואם לא נגיע לכוח זה הוא לא יחזיק מעמד; מצד שני אני מבין שהקרב הזה אבוד! ברור לי שבמצב אליו נקלענו בלתי אפשרי ל-20 הטנקים של הגדוד להגיע לאן שהוא, ואני המ"פ עוד נמצא בטנק שאינו מתפקד. טנק המג"ד נפגע בזחל. אסף יגורי המג"ד, לפני שקפץ מהטנק, הספיק לתת פקודה לגדוד לסגת לאחור. כששמעתי את הפקודה, העברתי אותה לשאר הטנקים בגדוד, והואיל והיינו קרובים זה לזה ניתן היה לשמוע אותי, למרות שהרבה אנטנות קשר כבר לא היו על הטנקים בשלב זה. עד היום איני יודע מי שמע את הפקודה הזו ומי לא. פקדתי על הנהג לנוע לאחור. לא סובכנו את הטנק, ופשוט נענו במהירות לאחור. "אחורה מהר!", זהו נוסח הפקודה לחילוץ וניתוק מגע, וכך בדיוק נענו. בתוך התופת הזו, כשאנו נעים לאחור, נפתחים מדי פעם חלונות תצפית של ראות עד כדי 20 או 30 מטרים, לא יותר, ואני מזהה חיילים רצים באי סדר לכיוונים שונים. חלקם לא יודעים לאיזה כיוון לרוץ ועומדים במקומם. אספנו חלק מן הלוחמים שהטנקים שלהם

נפגעו אל סיפון הטנק, חלקם פצועים וחלקם בריאים. כך, עם האנשים על הסיפון, אנו נוסעים בהילוך אחורי כ־2,500 מטרים! האש שוככת קצת כשאנו יוצאים מתוך המהומה הזו, ואני מביט ימינה ושמאלה. אתי יצאו עוד שני טנקים מתוך התופת ההיא. טנק אחד מכל פלוגה. זיהיתי את המח"ט מנסה לקרוא למג"ד ברשת הקשר: "10 כאן 20, עבור!".

אני מגיע עם הטנק שלי עד לטנק המח"ט ואומר לו שאנחנו שלושת הטנקים היחידים שיצאנו מתוך הקרב הזה, וכנראה שכל השאר נשארו בתוך השטח. ביקשתי ממנו להיכנס שנית לשטח ולנסות להוציא עוד פצועים. ברור שאי אפשר היה להגיע ללב השטח, לעומק העמדות של הריוויזיה המצרית בה נתקלנו, אך קיוויתי שאנשים שקפצו מהטנקים הבוערים יגיעו לפחות עד לאמצע הדרך ואני אצליח לחלץ אותם משם באותו האופן שחילצנו את האחרים. "זו התאבדות", אמר לי המח"ט, אך אישר את בקשתי.

באותו הרגע ממש קיבל המח"ט הוראה בקשר להגיע למפגש מפקדים עם מפקד האוגדה, במפקדת האוגדה שהייתה פרוסה מאחור, כדי להתערך במצב ולהחליט כיצד ממשיכים הלאה. מצאתי את עצמי שוב עם טנק ללא תותח יורה, נע בחזרה אל התעלה. הרמתי משקפת אל עיניי. עכשיו שקט לחלוטין. אין ירי, ומאות חיילים מצרים מסתובבים בין הטנקים הבוערים שלנו. המראה קשה. היה ברור לי שיש סיכוי קטן מאוד לאנשים לצאת משם חיים, ובכל זאת חיפשתי אם ישנו סיכוי, ואפילו הקטן ביותר, לחלץ את הלוחמים. המצרים זיהו אותי מהר מאוד ופתחו

שוב באש רצחנית! עצרתי והרמתי משקפת. לא זיהיתי אף אחד שרץ לעברי, אך זיהיתי שהמצרים מרכזים כוח טנקים גדול, שנראה לי כעשרות טנקים ונגמ"שים ומאות חיילי חי"ר ביניהם, המתחילים לנוע בפריסה רחבה מאוד לעבר השטח השולט – גבעות "הברגה". הם תוקפים, אמרתי לעצמי! הם מנסים לכבוש את השטחים השולטים. סובבתי את הטנק ו"רצתי" במהירות בחזרה אל העמדות השולטות. זיהיתי שם את שני הטנקים שיצאו אתי מהשטח קודם לכן, וצוותיהם יושבים לידם, מצב רוחם שפוף, בדומה לצוות הטנק שפגשתי ביום הלחימה הראשון. היו שם עוד שלושה טנקים שלא נכנסו כלל לקרב בגלל תקלות טכניות. ביחד היינו חמישה טנקים. היה לי ברור שאם המצרים יכבשו את השטח השולט, יהיה קשה מאוד לצה"ל לכבוש אותו מחדש, וכיבוש כזה יעלה באבידות כבדות. החלטתי לא לחכות למצרים על השטח השולט. לא ידענו אז להשמיד מטרות בארבעה או בחמישה קילומטרים. אלו היו הטווחים בשלב הראשון, במיוחד לאור פריסתם הרחבה של המצרים. ידענו לפגוע היטב בטווחים של 2,000–2,500 מטרים, אפילו ב-3,000. החלטתי לקצר טווח לשטחים הנחותים עם ארבעה טנקים ולפתוח באש על הטנקים והנגמ"שים המצריים משם. קיוויתי שאחרי שייפגעו להם טנקים אחדים הם יעצרו. גלשנו מהגבעות עד לטווחים של קילומטר-קילומטר וחצי, ארבעה טנקים, ובבת אחת פתחנו באש! בשריון אנו קוראים לכך ירי בטווח קרבי. בטווח כזה אנו פוגעים בהם בכל ירי פגז. כל פגז פוגע! והמצרים מפגינים תותחנות גרועה ולא פוגעים בנו. לשמחתי לא ירו המצרים טילי סאגר בזמן תנועתנו

לכיוונם. ירי פגזי הח"ש המהיר שלנו השמיד למצרים בין עשרה ל-15 טנקים והתקפתם נעצרה! חזרנו לעמדות השולטות. השעה הייתה חמש אחר הצהריים, לפנות ערב של 8 באוקטובר. הגדוד איבד בקרב זה 36 מאנשיו! הסמג"ד וכל המפ"ים נהרגו, חוץ ממני. רבים ממפקדי הטנקים נהרגו ואחרים נפצעו. חיילים רבים נהרגו. 36 חללים בקרב בגשר פירדאן הוא מספר קשה ביותר. המג"ד אסף יגורי נפל בשבי אחרי שנחליץ מן הטנק עם צוותו לתוך בור שנפער מנפילת פגז ארטילריה, ונפילתו בשבי נודעה רק לאחר מספר ימים. ידיעתו את השפה הערבית היא כנראה שהצילה אותו ואת צוותו, כאשר עצרו כנראה את הסתערות עליהם מספר מילים בערבית שאסף צעק לעבר מפקד מחלקה מצרי.

גדוד 113 ספג מכה אנושה. נשארנו בערב 8 באוקטובר שלושה-ארבעה טנקים בלבד מתוך הגדוד המקורי שהתחיל את לחימתו עם 36 טנקים.

נחישות ורוח לחימה – גדוד 113 ממשיך בלחימה

מצב הגדוד ב-8 באוקטובר בערב לא היה פשוט כלל ועיקר. הגדוד מנה כאמור שלושה-ארבעה טנקים. האם להישאר ולהילחם כגדוד או להתפזר בין יחידות החטיבה? זו הייתה השאלה הקשה ששאלנו את עצמנו. אחרי התלבטות החלטנו להישאר תחת המסגרת של גדוד 113 ולהמשיך להילחם כגדוד. התלבטות קשה והחלטה נחושה! מרגע זה ועד תום הלחימה, גדוד 113 אינו גדוד של 20 או 30 טנקים, גם לא של 15 טנקים ואפילו לא של עשרה טנקים,

אלא כשבעה טנקים לכל היותר. אני מפקד על פלוגת הטנקים המוקטנת. על פלוגת החרמ"ש מפקד המ"פ מנדי, ועל הגדוד כולו מפקד המג"ד מולה הרמתי. מולה, שמעולם לא פיקד על יחידת טנקים, פיקד על הגדוד המורכב משתי הפלוגות המוקטנות הללו במשך רוב הלחימה, מתוך נגמ"ש של יחידת החרמ"ש.

קרבות הגנה – החזקת השטחים השולטים בציר החת"ם

בימים הבאים הצטרף הגדוד לקרב הגנה ארוך, על בסיס השטחים השולטים של ציר החת"ם לכיוון מערב. המטרה כפי שהובהרה לנו (וכפי שאני הבנתי אותה) הייתה לשחוק את הצבא המצרי בקרב ההגנה הזו כמה שיותר ולצאת לקרב התקפה מערבה במגמה להכריעו. החלטה זו, שהתקבלה בפיקוד הדרום ובמטכ"ל, סימנה יותר מכל את תחילתו של השינוי במצב המבצעי של צה"ל בסיני באותם ימים. ההפתעה שהכתה בנו, קשה ככל שהייתה, לא הביאה למצרים הישגים מבצעיים מעבר לציר החת"ם.

שמונת הימים הבאים, מ-8 באוקטובר ועד 16 בו, היו ימים של קרבות הגנה, שהתנהלו בעיקר בשעות היום ולעיתים גם בלילה, ברציפות ובאינטנסיביות גבוהה. הקרבות בימים הללו קיבלו אפיון מאוד ברור. היו אלה קרבות על החזקת השטחים, השטחים השולטים בעיקר. בכל בוקר, עם עלות השחר, נענו לעמדות שולטות כדי לתפוס אותן לפני המצרים. עם עלייתנו לעמדות אש הייתה מתפתחת מולנו התקפה של כוחות מצרים. התקפה מעין

זו של המצרים על עמדותינו הפכה להיות עניין שבשגרה בימי הלחימה הבאים. בסביבות השעה שבע בבוקר, כשאנו בעמדות האש על השטחים השולטים, מתחילים לנוע עשרות טנקים ונגמ"שים לעברנו, כשחיילי חי"ר רבים הולכים ברגל ביניהם. אנו, חמישה טנקים בלבד בעמדות ומולנו כל בוקר ה"ארמדה" הזו. והמצרים מתקדמים ולא בורחים! אנו יורים בהם, פגזי ח"ש ואש מקלעים ומרגמות, והם מתקדמים ברציפות. חיילי החי"ר הללו מתקדמים, חלקם נופלים נפגעים, אך כל השאר ממשיכים. בשיחות בינינו קראנו להם "מסוממים", לא הבנו את התופעה הזו. לעיתים היו מגיעים חיילי החי"ר המצרי ממש עד לקו עמדותינו! הקרב הגיע לטווחים קצרים של ממש – ירי פגזי ח"ש על טנקים בטווחים של 30 מטרים! קרבות פנים אל פנים של ממש. בקרבות אלה, בדומה למארב הקומנדו ביום הראשון שלנו ללחימה, היו מצבים בהם ניסו חיילי החי"ר המצרי לטפס על הטנקים תוך כדי הלחימה... היו למצרים חיילי חי"ר רבים מאוד. זו הסיבה שחלקם הצליחו להגיע עד לעמדותינו.

ב־11 באוקטובר עמדנו בפני התקפה כבדה יותר ממה שהורגלנו אליה בימים קודמים. חמשת הטנקים נמצאים בעמדות אש. חלקם מתדלקים ומתחמשים בעמדות המתנה, הצוותים נחים מעט, אוכלים ושומרים על רצף לחימה לאורך כל היום. מתפתחת התקפת טנקים מסוג T-62 לעברנו, ומולה הרמתי, המג"ד, שעומד גבוה בעמדת אש, נפגע ונהרג מאש פגז טנק מצרי. הרמתי ראשי למעלה וראיתי מטוסי מיג מצריים שמתקיפים ומפציצים את הסדנה של אוגדה 162. ההתקפה, שגבתה עשרות נפגעים, פצועים

והרוגים, הסתיימה תוך דקות, כשהיא משאירה מאחוריה שובל של אש ותמרות עשן. כן, כן, מטוסים מצריים מפציצים את כוחותינו. במציאות של מלחמה כוללת ראוי להתרגל שכך גם יהיה בעתיד! מולה הרמתי נהרג. זאביק רם קיבל פיקוד על הגדוד. חילופי הפיקוד ביחידות הלוחמות במלחמת יום הכיפורים היו רבים. כך גם יהיה בעתיד. צריך להבין זאת כשמדברים על חשיבותה של שרשרת פיקוד ועל משמעותה.

לא במקרה אינני מתאר לא את הסיוע האווירי לכוחותינו וגם לא את הסיוע הארטילרי. הסיבה הינה פשוטה בתכלית: סיוע אווירי לא היה כלל, בשל הגנת הנ"מ המצרית, וסיוע ארטילרי במשך רוב השלבים בימים אלה היה נדיר עקב מספרן המועט של יחידות התותחנים. עיקר הלחימה הוטל על יחידות הטנקים והחי"ר. חוסר זה הורגש מאוד, במיוחד לאור שפע הסיוע הארטילרי המצרי, שנחת עלינו בכמויות נדיבות.

נשארנו בעמדות האש כל אותו היום, עד שההתקפה המצרית נבלמה ושככה. קרבות הגנה להחזקת שטח הינם קרבות הדורשים נחישות והתמדה רבות ביותר. למדנו זאת על בשרנו באותם ימים. צורת הקרב בכל יום הייתה קרב הגנה סטטי באש מעמדות בשטחים השולטים. חשיבותם של שטחים אלה הייתה ברורה לכולנו והיינו נחושים להגן עליהם. זו הייתה אחת הסיבות להצלחתנו להחזיקם, למרות יחסי הכוחות הבלתי סבירים בינינו לבין המצרים.

היו גם סיבות נוספות, פיקודיות בעיקרן, ואלו היו הסיבות המשמעותיות להצלחתנו. בלילה, בחינוני הלילה הקרביים, נהגתי לשוחח עם החיילים. סיפרתי להם את אשר עברנו במשך

היום ואת מה שאנו אמורים לעשות למחרת. כשהבטתי לחיילים בעיניים ידעתי שלא כולנו נשב בחניון הלילה של מחר. בכל יום של קרבות שילמנו מחיר יקר של הרוגים ופצועים. ידעתי שבכדי להניע את החיילים להילחם בקרב שבו חלק מהם עלול להיפגע, חייבים לשוחח איתם באופן בלתי אמצעי, לא רק בקשר הרדיו, המהווה את ערוץ תקשורת המפקדים והחיילים העיקרי בחיל השריון. הקשר אינו מספיק! המגע האישי, הטפיחה על הכתף, חיוניים ביותר.

הרגשתי שאני חייב להקרין ביטחון אפילו אם "בטני מקרקרת". כלפי חוץ אני חייב להקרין ביטחון, אמינות ומקצועיות כלפי אנשי ואי אפשר "לבלף"! האמת. ספר לחייליך את האמת, קשה ככל שתהיה. מסתבר שאם אתה עושה את כל הדברים הללו, אנשים הולכים אחרריך בשדה הקרב גם בתנאים הקשים ביותר, כשהם יודעים שישנו סיכוי גבוה שחלק מהם אולי לא יחזרו בחיים מן המשימה הזו. הבנתי זאת היטב בימים אלה של לחימה. ערב ערב, עיפים ככל שהיינו מהלחימה היומית, התכנסנו לדבר. ובמקביל התחמשנו ותדלקנו את הטנקים להמשך הלחימה.

בשמונת הימים הללו של קרבות הגנה מול המצרים בציר החת"ם הסבנו להם אבידות כבדות מאוד. למצרים נפגעו עד 16 באוקטובר טנקים ונגמ"שים רבים, ואלפי חיילי חי"ר נהרגו ונפצעו.

ממגננה למתקפה – המארב לחטיבת טנקים 25 המצרית

מערב 15 באוקטובר החלה צליחת תעלת סואץ על ידי כוחות צה"ל. בשלב הראשון צלחו כוחות חי"ר על גבי סירות גומי ואחריהם טנקים על גבי "תמסחים". בהמשך, ב־17 באוקטובר בבוקר, החלו בחיבור דוברות לגשר שקיוו להשלימו עד שעה 1600. ברצועת המישור המשתרעת לרוחב ארבעה קילומטר ממזרח לאגם המר החל קרב שריון מן הגדולים במלחמה, עם 110 טנקים מסוג T-62 שיצאו לכיוון צפון האגם המר וזוהו כחטיבה 25. חטיבה זו סיכנה בהתקדמותה סיכון ממשי את עצם מהלך הצליחה של צה"ל לגדה המערבית של תעלת סואץ. חטיבה 217 קיבלה משימה דחופה לארוב לחטיבה 25 המצרית, ולהשמיד אותה.

ב־17 באוקטובר עם שחר, במסגרת המשימה החטיבתית, קבלתי משימה לנוע במהירות לאזור השטחים השולטים על המישור המשתרע ממזרח לאגם המר. יחד איתי נמצא בחור צעיר בשם שמוליק. שמוליק הוא סרן שהגיע זה עתה מחו"ל, ממש לפני יומיים. "בריק", אמר לי שמוליק כשהגיע, "שמעתי שיש לך טנקים ואני מחפש להצטרף, אני מחפש עבודה". היו כעת שתי פלוגות מוקטנות בגודל 113 – האחת שלי והשנייה של שמוליק – וכן פלוגת החרמ"ש, ללמד שלא המספר הוא הקובע. הפיקוד והנחישות חשובים לא פחות, אם לא יותר. משימתנו הייתה להשתתף במארב לטור של טנקים שנע צפונה, במקביל לאגם המר, אל עבר הגשרים הנבנים בשעות אלו על גבי תעלת סואץ

כחלק ממבצע הצליחה. אנו לא ידענו כמובן שמדובר בחטיבה 25. בעצם למפקד גדוד או פלוגה ידיעה זו חשובה פחות בשלבי לחימה אלה. השטח הזכיר לי את אזור גשר פירדאן. שטח שולט ולרגליו כחמישה קילומטרים של מישור עד לאגם המר. אנו מרימים משקפות לעיניים ומזהים טור של טנקים המתקדם לאיטו צפונה לעבר הגשרים. צפונה לנו מגיע גדוד נוסף ותופס עמדות. לאורך כל מרחב השטחים השולטים הללו מצטרפים ותופסים עמדות גדוד 126 ועוד גדוד מחטיבה 500.

מהר מאוד אני מבין, כמו גם האחרים, שמהעמדות הללו לא נוכל להשמיד את הטנקים שמולנו. הטווח הוא כחמישה קילומטר! באותם הימים איננו יורים כזכור לחמישה קילומטר, ונחוץ פתרון ומהר. הדרך היחידה שנראית אפשרית לביצוע המשימה היא לנוע קדימה לתוך השטח הפתוח, לקצר טווח משמעותית אל המצרים, ולפתוח באש אל הטנקים המצריים מתוך השטח הפתוח. ממש קרב אבירים! זיכרון גשר הפירדאן עוד רענן. החשש שנמצא את עצמנו בתוך מערך מצרי מחופר של דיוויזיה ממוכנת בשטח הפתוח מקנן בכולנו. ההתלבטות קשה ביותר.

אין ברירה! המח"ט נתק'ה ניר נותן פקודה לצאת להתקפה. נעים עם תפילה בלב שלא נפגוש שוב חי"ר ממוכן מחופר בדיונות, כמו בגשר פירדאן. אנו מגיעים לטווח של שני קילומטרים מהטנקים המצריים והם לא מגיבים. אנו בלב השטח הפתוח. כשאנו מגיעים לטווח קרבי, 1,500 מטר, המצרים מבחינים שקורה משהו. הטור נעצר וצריחי הטנקים המצריים מסתובבים לעברנו. האש נפתחת, ואנו, בניגוד למצב בפירדאן, במצב אחר לגמרי. בטווח הזה אנו

פוגעים היטב כזכור, וכל גדודי הטנקים יורים ומשמידים תוך זמן קצר מאוד את רוב הטנקים של חטיבה 25. מהומה רבתי. כ-60 טנקים מצריים שרופים נותרים בשטח והשאר משמשים את צה"ל כטנקי שלל שנים אחר כך.

יחסי הכוחות היו לחלוטין לטובתם של המצרים. מארב הטנקים הזה, התעוזה שבהתקרבות כוחות ההלם של המארב לשטחים הפתוחים, התותחנות המצוינת וההשמדה המהירה של טנקי המצרים יצרו הפתעה שהמצרים לא עמדו בה. החטיבה המצרית הושמדה. לימים, כשביקרתי בצבא הרוסי, נודע לי שמלמדים את הקרב הזה בבתי הספר שלהם, כקרב מופת.

המתקפה – הלחימה בגדה המערבית של תעלת סואץ

בתום הקרב עם חטיבה 25, בערב, אסף מפקד האוגדה אלוף אברהם אדן (ברן) את מפקדי האוגדה לתדריך. ברן, איש נמוך קומה, עמד על סלע מול כל מפקדי האוגדה ונתן תדריך ל"קרב ההכרעה", לדבריו. לפי זיכרוני אמר ברן כך: "אחרי שהשמדנו את חטיבה 25 אנחנו יוצאים היום לקרב ההכרעה. אנו צולחים את תעלת סואץ עוד הלילה. משימת האוגדה היא לנוע במהירות אל העיר סואץ ולכתר בכך את הארמיה המצרית השלישית. עלינו לעשות זאת לפני שתעצור אותנו הפסקת האש. לכן המשימה היא לעשות זאת מהר..." ברן סיים את דבריו. יפה ירקוני עלתה על אותו הסלע ושרה כמה שירים. היא תמיד הייתה שם ברגעים כאלה. רצנו אל הטנקים בתום הכינוס הזה, ומיותר לציין שזו הייתה פקודת

המבצע של מפקד האוגדה למפקדים. למח"טים הוא כנראה פירט עוד מאוחר יותר, אך עבורי הייתה זו הפקודה האחרונה, אולי המפורטת ביותר שקיבלתי עד לסוף הלחימה כולה.

ערב המתקפה בגדה המערבית של התעלה היה צה"ל במצב שונה לחלוטין מאשר בימי הלחימה הראשונים של המלחמה. חזרנו לטנקים. חימוש, תדלוק ואנו בתנועה. המצרים, שיודעים על הגשר שצה"ל הניח על תעלת סואץ, מרכזים אש ארטילרית וקטיושות לאזור המעבר. ככל שהתקרבו אל הגשרים הארטילריה חזקה יותר. הגשרים עצמם הופגזו ללא הרף. הגענו לגשר לקראת שחר. שמוליק עלה ראשון על הגשר עם שני טנקים ואני נעתי אחריו עם שלושת הטנקים שלי. בעודנו נעים על הגשר, הטנק שמאחורי סופג פגיעה ישירה מקטיושה. כתוצאה מכך, איבד נהג הטנק שליטה על הגאי הטנק והטנק צנח למימי תעלת סואץ! מפקד הטנק הצליח להשתחרר מהקשר ונחלץ מהטנק. הצוות טבע והחיילים נהרגו.

יצאנו מהגשר למערב התעלה והתקדמנו למרחב מחנות אבו סולטן. במחנות אבו סולטן ממערב לתעלה, ב-18 בחודש, בקרב על פתיחת הציר ליחידות האוגדה, נפגעים ומושמדים שני טנקים שלנו. חיילי הצוותים נהרגים כולם. האינטנסיביות של קרב ההתקפה אינה שונה מן האינטנסיביות של קרבות ההגנה שחווינו עד עכשיו. בקרב במחנות אבו סולטן נתקלנו ב-15 טנקים מצריים שפתחו עלינו באש בבת אחת. נפגעתי גם אני. הטנק שלי לא יכול היה לנוע יותר, הוא נפגע בזחל. הצלחתי לקדם את שני הטנקים הנותרים ויחד פתחנו באש בירי מהיר

לעבר אותם הטנקים שקניהם בלטו בטווחים של 100 עד 200 מטר מאתנו, מתוך חושות. זאביק רם, שהחליף את מולה הרמתי והיה עכשיו המג"ד, קידם את פלוגת החרמ"ש לטיהור השטח. הפלוגה נתקלה בכוח קומנדו שישב היטב בין החושות והיה מצויד בכלי הנשק המוכרים לי מהעבר הקרוב – הקלצ'ניקוב וה-RPG. במכת האש הראשונה נהרג מ"פ החרמ"ש, הסמ"פ וחלק מהמ"מים, ולוחמים נהרגים ונפצעים. הפיקוד הפלוגתי כולו נפגע קשות. עד חשיכה נלחמנו לחילוץ הכוח, רק לקראת ערב הצלחנו בכוחות מתוגברים לחלץ את הכוח על פצועיו והרוגיו מהשטח והציר נפתח לתנועה.

עיקר הלחימה ממערב לתעלה בימים הבאים, עד ל-25 באוקטובר, הייתה מול טנקים של דיוויזיות השריון, מול חי"ר ששולב בהגנה על מחנות ועמדות, מול ארטילריה, והרכה מאוד סוללות של טילים נגד מטוסים. סוללות טילי הנ"מ הללו היו הסיבה הישירה לכך שלא קיבלנו סיוע אווירי בלחימה עד לאותו הזמן. כל סוללה שהושמדה על ידינו בימי הלחימה מעבר לתעלת סואץ "פתחה" את השמיים למטוסינו, שהחלו לפעול במרחב. לחמנו ברציפות מ-18 בחודש ועד 22 בו, ממחנות אבו סולטן דרומה לכיוון ציר סואץ-קהיר. עשרות קילומטרים של תנועה ולחימה ממערב לתעלת סואץ ולאגם המר. המשמעות של רציפות לחימה לצוותי טנקים הינה בראש ובראשונה שהות ללא הפסקה בתוך הטנקים.

כמפקד טנק או איש צוות טנק, אין אפשרות לעזוב את הטנק, ולו לרגע. הארטילריה הרצופה, עומס הפעילות והלחץ גרמו לנו למצוא דרכים יצירתיות לעשות אפילו את צרכינו בימים הללו

בתוך הטנק. מבוקר עד לילה, רציפות של תנועה ואש! העצירות היחידות הן קצרות מאוד, לתדלוק ולתחמוש בלבד.

הפסקת אש ראשונה

ב־22 בחודש הגיע הגרוד למרחב הציר סואץ-קהיר וכבש את השטחים השולטים עליו. הפסקת אש! זו ההודעה בקשר. אנו במרחק של כ־100 קילומטר מקהיר, וכל המערכת הבינלאומית בתזוית! אנו נמצאים בשני שליש הדרך לכיתור הארמיה השלישית. לא הגענו אפילו לעיר סואץ. משימת הכיתור לא הושלמה, ו"תופסת אותנו" הפסקת אש. אין לנו שום יתרון במצב זה, בוודאי לא יתרון מערכתי שניב איזושהי תוצאה אסטרטגית ברורה. המג"ד זאביק רם פונה אלי: "שמע בריק, אמנם אנו בהפסקת אש אבל נוע, גנוב שטח". מה פירוש "גנוב שטח?", שאלתי את עצמי; נוע ותפוס שטח ככל שניתן. לילה, ואנו נעים לתפוס שטח. נעים והשעות נוקפות. שעה אחרי שעה, עייפים יותר ויותר והעיניים נעצמות. אנו לא נתקלים באויב, ובסביבות השעה שתיים בלילה אני מרגיש שאיני יכול להמשיך. עצרתי את הטנקים. נעצור לחצי שעה, החלטתי. בבת אחת, בתוך שניות, צללנו לתוך הטנקים ונרדמנו! הביולוגיה כנראה עושה את שלה. איננו מכוונות.

השחר האיר על חמישה טנקים ישראליים בלב הישימון ממערב לתעלת סואץ. פקחתי את עיני בבהלה. בשתיים וחצי לפנות בוקר התכוונתי להמשיך בתנועה והשעה כבר חמש בבוקר! אני מוציא את ראשי מתא המפקד בצריח, מביט ימינה ושמאלה ו...

לא יאומן! אנו נמצאים בלב חניון ענק של אגד תחזוקה מצרי, למעלה מ-100 כלי רכב שונים המחופרים בעמדות מסביבנו. הם חשבו שאנו כוח מצרי שבא לאבטח אותם בלילה, אנחנו נענו ללא אורות ובמשמעת לילה קפדנית, וזאת התוצאה. חייל מצרי מסתובב סביבנו ומביט בהשתאות. הוא לא ראה טנקים מצריים מסוג "צנטוריון" ולא החליט אם אנו מצרים או ישראלים. הוא נראה חוכך בדעתו. נראה לי שהוא קיבל משימה לברוק מי נעצר באמצע החניון. מגיע קצין, סגן או סרן. אחד מחיילי הצוות דובר ערבית, ואני באמצעותו אומר לקצין שיאסוף את כל כלי הרכב בחניון, יסדר אותם בשדרה וינוע עם כולם לכיוון מערב. "אני מצטער מאוד", הוא אומר, "היינו כאן לפניך". אין עם מי לדבר, אני אומר לעצמי. "קרא לקצין הבכיר", אני אומר לו. הפסקת אש, לא יורים. הקצין קורא למפקד הבכיר. אחרי דין ודברים עם המפקד הבכיר המצרי בדרגת קולונל, הוא לוקח ברצינות את הודעתי שאם הוא לא ינוע משם מיד אפתח עליו באש. במהירות ובצורה מסודרת, שמוכיחה את יכולתו הגבוהה של אגד התחזוקה המצרי לדלג ממקומו, מתאספים כל עשרות כלי הרכב לשדרת מסע ארוכה לכיוון קהיר. אחרי שעה החלה שדרת כלי הרכב לנוע, וממש באותו הזמן בוטלה הפסקת האש!

השלמת הכיתור של ארמיה 3

בעודנו נמצאים בעברה המערבי של התעלה, כשמונה קילומטרים מצפון לעיר סואץ, לפני השלמת הכיתור של ארמיה 3, נפסקה

האש. הפסקת האש הסופית התקבלה בקשר בחצות הליל שבין 24 ל-25 בחודש. עצירה במצב זה לא באה בחשבון! השלמת הכיתור הייתה הכרחית.

הבטתי דרומה. סוללה גבוהה של תעלת סואץ ממזרח, ותעלת המים המתוקים עם הסבך שמסביב ממערב. התנועה אפשרית רק על הצייר. התחלנו לנוע דרומה כאשר טנק הסמל נע לפני, ואני ושלושה טנקים מאחוריו. נגמ"ש עם צנחנים שטעו בדרך הצטרף אלינו וסגר את הטור. בארבעת הקילומטרים הראשונים היה שקט לחלוטין. לפתע, הטנק הקדמי בשדרה מזהה כ-100 מטרים לפניו, סמוך לתעלת המים המתוקים, תנועה בסבך. שלושה טנקים מצריים מולנו, ואנו לא רואים אותם. השטח נעור לקול מטח פגזים חודרי שריון שטס לעברנו. פגז ח"ש נפיץ פוגע בטנק, ואלפי רסיסים עפים לכל עבר. המקלעים נעקרים ממקומם ועפים מהטנק. אני חוטף רסיס קטן במצח ודם מתחיל לזרום על פני. הבנתי בחושי שהתחדדו מאוד בימי הלחימה האחרונים שזהו עניין של שניות ספורות עד שהפגז הבא יפגע בטנק שלי. "ימינה מהר! שמאלה מהר!", אני נותן פקודות לנהג, "אש!", אני פוקד על התותחן. הטנק לא זז. התותחן מביט לעבר הנהג ואומר לי: "המפקד, הנהג הרוג". הנהג נהרג מפגיעת הפגז. נתתי לצוות פקודה לנטוש את הטנק לפני שייפגע. שני הטנקים לידי ירו במהירות לעבר הטנקים שבסבך והשמידו אותם! בתוך כל המהומה הזו קופצים כ-15 חיילים מצרים מעבר לסוללת התעלה ורצים לעברנו כשידיהם מעל לראשיהם, מגיעים אלינו, נופלים אפיים ארצה ומתחילים לבכות. מחזה סוריאליסטי ומקורי מאוד

לכל הדעות. מה בדיוק עושים עם המצב הזה? לשחרר אותם לא בא בחשבון. היו כבר מקרים ששבויים ששחררו חזרו ונלחמו בנו. בצד הדרך עמד כלי רכב מרוטש מהפגזה, שהיה כנראה בעבר הקרוב רכבם של החיילים הללו. הפתרון המקורי ביותר שעלה בראשי היה לומר להם באמצעות המתורגמן הוותיק שלנו לעלות על הרכב הזה ולהצטרף לשרדה!

למרות צעקות המחאה והבכי של החיילים המצרים, הבלתי אפשרי קרה והמצרים הצליחו לתקן ולהניע את הרכב, או יותר נכון את הגרוטאה ששכבה בצד הדרך. מסביב המשיך הקרב עד להשמדתם של הטנקים המצריים על ידי הטנקים שלנו וצוות הצנחנים.

כך, בנחישות אין קץ, שדרת הטנקים הפלוגתית הקטנה של גדוד 113, עם צוות צנחנים ומשאית שבויים, נעה לאורך התעלה עד שהגיעה לעיר סואץ.

פלוגת "מישקה" השלימה את כיתור הארמיה השלישית.

סיכום – על יישום הפיקוד הקרבי

מנהיגותו של המפקד בקרב נוצרת על ידו לאורך זמן. פעמים רבות אני נשאל מהו פחד בשדה הקרב? כולנו מפחדים בשדה הקרב. בשדה הקרב של גדוד 113, מבוקר עד לילה, במשך 18 יממות רצופות, כולם פחדו. הגיבורים הם אלה שהתגברו על הפחד התמידי הזה. רבים מאוד מלוחמי צה"ל ומפקדיו במלחמת יום הכיפורים ידעו להתגבר על פחדי שדה הקרב, וגבורתם היא שהביאה בסופו של דבר לניצחון בקרב.

החייל הלוחם מתקדם מול אש תותחים רק אם הוא סומך על המפקד, רק אם הוא מאמין במפקד, סומך על שיקול דעתו ועל מקצועיותו. עליך למצוא זמן לשוחח עם חייליך. השיחה, העידוד, הטפיחה על השכם, האמינות שבדבריך, חשובים ביותר. על המפקד להפגין ביטחון גם כשהמצב אינו ברור. ערפל הקרב הוא עצום! ולכן, שינוי התוכניות בקרב הוא המצב הרגיל. על המפקד לדבוק במשימה ולא בתוכנית. לדעת את המטרה ולהבין את המשימה בהקשרה הכולל. גם אם "ייתקל בקיר", ידע המפקד למלא את משימתו ממקום אחר ובדרך אחרת. כדי לאלתר נחוצה ידיעה, וצריך לאלתר בחכמה. עליך לדעת לקבל החלטה לבד! זהו מצב אופייני בשדה הקרב. אין עם מי להתייעץ ברגעי הלחץ הקשים, לא עם הרמה הממונה ולא עם הפקודים. על המפקד לקבל החלטות הרות גורל, הקשורות בחיי אדם, יום-יום ושעה-שעה. אלו ההחלטות של הפיקוד הזוטר, ונדרש לקבלן באינטנסיביות רבה. מצאתי את עצמי מחליט החלטות כאלו כל הזמן, מבלי לקבל עצות ממפקדים בכירים מסביב. פשוט לקבל החלטות.

איך מכינים מפקדים ולוחמים לשדה קרב מעין זה? ניסיוני בלחימה מראה כי חשוב מאוד ללמד אנשים יוזמה מהי. ללמד את הדרך לבלתי שגרת, לפתרונות הלא מקובלים. ללמד "לצאת מן התרגולת", אני נוהג לומר. בנושא המודיעין למשל. אם ציפית לקבל מודיעין קרבי מן הרמה הממונה בשדה הקרב, תתברר לך מהר מאוד ציפייתך כציפיית שווא. המודיעין הקרבי הוא מה שאתה רואה בעיניך! מציאות שדה הקרב תתברר לך בצורה הטובה ביותר אם מפקדיך וחייליך ייצרו אותה וידווחו אותה אליך. לצערי, שדה

האימונים, משוכלל ככל שיהיה, אינו מדמה את מציאות שדה הקרב. גם במתקן האימונים המשוכלל ביותר, רק אחרי זמן אנו מכירים את השטח ואת האפשרויות השונות לפעול. המלחמה הבאה תהייה שונה מן המלחמה שנלחמנו במלחמת יום הכיפורים. עלינו להפנים זאת ולהכין את המפקדים להיבטים המורכבים והמגוונים הנובעים מיריעה זו.